

cega človeka. 15. Javna posilnost po ravnanju s kakim človekom kakor s sužnim. 16. Javna posilnost z odpeljanjem. 17. Javna posilnost z izsilovanjem. 18. Javna posilnost z nevarnim protenjem. 19. Kriva raba uredske oblasti. 20. Ponareja in prenareja javnih upnih listov. 21. Ponareja in prenareja (kovanega) dnarja. 22. Motjenje vere. 23. Posilna nečistost. 24. Oskrumba. 25. Druge hudodelstva nečistosti. 26. Umor. 27. Uboj. 28. Odgnanje telesnega ploda (sadú). 29. Izpoloženje (zanesenje) otroka. 30. Teške telesne poškodbe. 31. Dvojboj. 32. Zažig. 33. Tatvina. 34. Nezvestoba. 35. Razboj (rop). 36. Goljufija. 37. Dvojni zakon. 38. Obreko vanje. 39. Hudodelnikom dana podpomoč.

(Dalje sledí.)

Ogled po svetu.

Cigani in njih jezik.

(Dalje in konec.)

Vsim jezikam, ki jih cigani po mnogoverstnih deželah govoré, čeravno so zlo zmešani z besedami ptujih jezikov, se vendar pozná, da so sinovi ene matere.

Korenína ciganskiga jezika tèci v jeziku narodov severne sprednje Indie, in čeravno popačen in zaničevan, je vunder po rodu pravi čeravno mlajši sin imenitniga sanskrita, kterimu se je veliko ptujih besed v različnih deželah vrinilo.

Zgubili so cigani sila veliko besed, sosebno tacih, kterih rabiti v svojim revnim življenji v ptujih deželah niso prilike imeli. Cigan ni vidil na ptujim papige, slona, oroslana, risa itd., tedaj je zgubil tudi iména za te stvari; sladkor pa imenuje še po svojim gúlo, svilo pahr, grojzd drakh, vino mohl. Pa tudi za druge reči, ktere vsak dan vidijo, so zgubili cigani svoje perve indiške iména; tako, na priliko, ne véjo več po svojim tičev, rib in rastlin imenovati; iména za ne-ktere veči in manjši živali pa so vendar še ohranili, — uš imenujejo džú.

Cigani so znani tatje, in kakor krađejo radi blago in kar jim pod roko pride, so si nakradli tudi v svoj jezik ptujih besed in ga zavili po jeziku tiste dežele, po kateri se klatijo; zato je njih jezik na Španjskim drugačen od jezika, ki ga govoré na Ogerskim, in jezik Angleških ciganov drugačen od jezika na Francoskim itd. Kakor vsacimu jeziku, ki se po ptujim pogubuje, se je godilo tudi ciganskimu. Pervo je, da se začnejo ptuje besede mešati v domači jezik; potem se začnejo tudi besede tako staviti, kakor jih ptujic v svojim jeziku stavi, ker se ljudstvo navadi, v duhu ptujca misliti in govoriti; še dalje se pogubi jeziku lastno sklanjanje imén in pregibanje glagolov, ker narodski duh jezika vedno bolj pojéma, in to je narhuji znamnje, da se jezika konec bliža. Poslednjič se stare lastne besede ne razumejo več — in jezik naroda je konec storil! Ciganski jezik je povsod že na 1. in 2. stopnji razrušenja, na Španjskim je celò že na 3.

Teško je sedANJI ciganski jezik, ali kakor ga cigani imenujejo „romani čib“ natanjko popisati, ker izrekovanje ciganskih besed je tako različno, da ni lahko glasov ciganskiga z našimi pismenkami zaznamovati, sosebno zato, ker njih jezik ni po pisanji vredjen in izobražen. Le skerbno se smé izrekovanje ciganskiga pisanja jezika po enakoličnosti indiških jezikov, s kterimi je v zlahti, poskušati.

Glas ciganskiga jezika je še zlo po indiško; glasnice se izgovarjajo tako čudno izvirno, da ptujic marsiktero celò težko izgovorí. Scer je, kakor smo že rekli, ciganski jezik lepoglasen.

Spól imén v ciganskim jeziku je le dvojni: moški in ženski; srednjiga (neutrum) nimajo več.

Scer pa dobro razločijo med imeni, ki pomenijo živo ali neživo stvar, in sklanjajo iména živih stvari tako, da je 4. sklon v edinobroji drugač kakor 1. sklon, — pri neživih stvaréh pa sta si 1. in 4. sklon enaka; na priliko pravi cigan: „me dava totte čirikles“ (jez ti dam ptiča), — „jez ti dam kotel“ — pa pravi: „me dava tottei kakevvi“.

Imena sklanjajo včasih s prilogam, ki razloči spól, pa prilog stavijo kakor se jim ravno zdí.

Kakor v več indiških jezicih tudi v ciganskim nimajo 2. sklona (rodivnika, genitiva), namesto njega sklanjajo imé s prilogam; zato cigan nikdar ne pravi „beseda boga“, ampak božja beseda. Sicer pa imajo dva 3. sklona (prisvojnika) in ablativ, lokal in instrumental.

Priloge sklanjajo scer, pa silno neredno; drugo primerjajočo stopnjo (comparativ) imajo, tretje (superlativa) pa ne. Iz 1. stopnje napravijo drugo tako, da pristavijo — ter.

Mestiména (pronomina) so znamenite pri tem ljudstvu. Pri osebnih in prisvojinih so se ohranile starodavne lepe oblike; me (jez), man (mene), miro (moj), miri (moja). Ozeravne mestiména, ki so zlo potrebne v govoru omikanih ljudstev, so se pri ciganih zlo pogubile. Kazavnih mestimén in tú sém spadajočih narečij pa imajo veliko, ker ljudstvo, ki živi pod milim nebam in je v vedni dotiki s takimi rečmi, ki jih eden družimu kaže, da se jih prilastí, potrebuje vsaki hip tacih besed; cigani zaznamvajo bližnjiši reči, ki jih očitniši vidijo, z visokoglasnimi, daljne pa s širokoglasnimi glasnicami, na priliko: adaj (tukaj), odoj (tam) itd.

Številne iména so v jeziku evropskih ciganov večidel gerške, ki se zlo razločijo od starih indiških.

Pregibavnih oblik je glagol ciganskiga jezika reven; nedoločivniga naklona (infinitiva) nimajo; mesto njega obračajo stavke drugači in rabijo vez te (da), na priliko: namest „jez sim si jésti vzél“ rekó: „jez sim si vzél, da jém“, po cigansko: „lijum man te hall“. Tudi prihodnjiga časa nimajo, namesto njega rabijo nazoči čas naznanivniga naklona. Scer pa imajo troje terpivnih deležij (participia passivi), kterim se tudi v razglasu očitno sliši, da izvirajo iz starih Sanskritskih oblik.

Kar predloge vtíče, jih ima ciganski jezik veliko, ker življenje tega ljudstva nanaša, da si razmere prostora natanjko naznanuje.

Tudi slovniska stava ciganskiga jezika je vsa spáčena in pokažena, kakor vse življenje ciganov.

V vsem tem si je gosp. Pott veliko prizadeval slediti po ostanjkih ciganskiga jezika, ne zato, da bi se morebiti soznanil z narečjem, ki ga tatinska derhal ciganov zdaj govori, ampak iz vsiga družiga namena, namreč da bi v tem jeziku pot in stopnje najdel, kako razpada in se pogubuje jezik, kterega tarejo ptuji jeziki, da poslednjič zadušen po ptujstvu, zgine iz sveta, in z jezikam mine tudi narod.

V tem obziru ima sled ciganskiga jezika veliko veči važnost, kakor marsikteri misli, kterimu ni zgodovina to, kar bi mu imela biti — učénica zdajnosti!

Polovanje po Laškim.

Spisal M. Verné.

20. pismo.

Dragi prijatelj!

V Rimu.

Drugo nedeljo, 4. dan maliga serpana, me je peljal naš Teržačen, vitez Prandi, ki je v teh krajih ko

doma, po Tuskulanski cesti poleg vodovoda Klaudjeve in Marcejeve vode v Fraskat (Frascati), prijazno, pa le majhno mestice, ki mende ne šteje čez 3000 duš. To mestice prek precej visociga hriba na večerni strani je le revna hči nekdanj silno slovečiga mogočnega Tuskula (Tusculum), ki je pa več ko pol ure više, verh hriba, stalo, kjer je še veliko podertin viditi, med kterimi kažejo tudi razvaline Ciceronoviga poslopja. Tu je možak prebrisane modre glave svoje „Quaestiones Tusculanae“ pisal. Pri Fraskatu je prek hriba nekoliko silno lepih pristav rimskih knezov.

Od tod smo se v Grotto-Ferato (Grotta-Ferrata) peljali, kjer smo se pa le malo vstavili. Grotto-Ferata je samostan nekih greških menihov, ki so ravno peto mašo v svojim jeziku imeli in prav lepo peli. Samostan je ko vojašk tabor terdno obzidan.

Tje naprej smo prišli v velik terg, ki mu Marino pravijo, in unikraj terga v lepo prijazno Ferentinsko dolino. V Marinski cerkvi je nekoliko silno lepih podob Guercinoviga in Renoviga dela (Guercino, Guido-Reni), pa jih nisim utegnil ogledovati.

Precej pod tergam v „dolini je obilen zvir ali studenec, ki ga še zmiram „Capo d'Acqua“, kakor nekdanj „Caput aquae Ferentinae“ imenujejo. — Dolina je precej prostorna in polna lepiga visociga drevja. V ti dolini so mesta latinske zveze, potem ko so bili Rimljani Albo-Longo razdjali, zbore imele, in tu je Tarkvini Ošabni Aričanskiga odbornika Turna Herdonia potuhnjeno in skrivno umoril.

Iz doline smo prišli po klanecu k Albanskemu jezeru, poleg kteriga je na severno-izhodni strani visok, pa vès lepo zelen hrib — nekdanj „Mons latialis“, zdaj pa „Monte cave“ — kjer so nekdanji latinski zbori praznike obhajali, ki se jim je „Feriae Latinae“ pravilo. Slovečiga Jupiterjeviga tempeljna pa ni več sledú ne tirú, temuč verh hriba je zdaj le majhna cerkev z meniškim samostanom.

Jezero je majhno, in meri na okrog le kacic 5—6 italianskih milj, pa je imenitno, ker je Rimljanam, kakor Tit Livi piše, v letu Rima 357 veliko opraviti dalo. — Na južni strani jezera je verh hriba tisti krasni grad, v kterim papež vsako jesen nekoliko časa stanuje, in ki se mu „Castel Gandolfo“ pravi.

Od grada pelje cesta sred lepiga, visociga in silno debeliga drevja v Alban, kamor je še komaj pol ure. Ta kos ceste imenujejo „galerio“.

Današnji Alban pa ni, kakor sim menil, nekdanja Albalonga, mati Rima, ampak Alba je kake pol ure više prek hriba stala. Kjer današnje mestice Alban stoji, so bile nekdanj le Augustove, Klodjeve in Domicianove pristave, ki so jih, kakor je bila takrat navada, po imenu bližnje Albe longe „Albanum Augusti“, „Albanum Clodii“ &c. imenovali. — Mestice šteje le kacic 6000 duš, pa je prav prijazno in poleti zavolj zdraviga zraka polno Rimske gospode. Ko smo se bili tu dobro odpočili, smo jo zvečer nazaj v Rim potegnili.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Zagreba beremo v Zagrebškem časniku razglas kmetijske družbe Horvaške na kmetovavce, duhovne, učitelje in vse domorodce: da naj si prizadevajo, da bi kmetje, ki češplje (slive) sušé, si napravili boljši sušivnice (pajštbe), ker slabe Horvaške sušivnice, v kterih dim češplje osmradi in se na enih mestih bolj prepekajo, kakor na drugih, so krive, da se Horvaške posušene češplje težji prodajo, kakor Bosniške, in cent celò za 2 fl. nižji.

Iz Celja smo zvedili, da polcetert ure pred Laškim (Markt Tüffer) tikama Savine so zadéli kopači na vrelec, kteriga voda je veliko bolj vroča (29½ stop. R.) kakor je v zdravilnih toplícah Laških (Tüfferbad). Ko so delavci dalje kopali, so zadéli na star zid, ki obstoji iz majhnih, okroglatih kamničkov, ki so s cementam terdno skupej zalépjani; našli so pa v globočini tudi železno kljuko nekakih vrat, ki je s prav debelo rijò obdana bila. Ker so v starodavnih časih Rimci tu gospodovali, od kodar tudi dan današnji imé „Laško“ izvira, ni dvomiti, da so tu nekdanj bile Rimske toplíce, kterih sled so pretekli mesec našli. Škoda le, da je vrelec tako blizo vode ali popolnoma v vodi, kadar Savina veči prihaja, — da tedaj ne bo lahko tu toplíc napraviti.

Iz Ljubljane. Po novim ukazu, kteri zapové, da prihodnjič noben regiment nima v svoji domači deželi biti, se je začelo preselovanje regimentov iz eniga kraja do drugiga; v vsaki deželi bo le toliko domačih ostalo, kolikor se jih potrebuje za izvajo novincov. Naši so že šli na Laško; in ker bo še več drugih regimentov na Laško šlo, iz Laškiga pa tudi več regimentov nazaj v druge dežele, bo šlo do konca prihodnjiga mesca skozi Ljubljano več kot 30.000 vojakov. — Maršal grof Radecki pride 18. t. m. v Gorico, 20. dan t. m. pa se pričakuje v Ljubljano, ogledat svoj grad pod Turnam, kteriga krasna okolica bo Ljubljansko mesto zares zlo olepsala.

Novičar iz mnogih krajev.

Ker se je primerilo, da je ena soseska za dovoljenje somnjev zato prosila, da bi si z njimi nekoliko dohodkov za soseskine potrebe pridobila, je c. k. ministerstvo kupčije naukazalo, da edini ta vzrok ne more veljaven biti za dovoljenje novih somnjev, ampak praviloma se mora le na to gledati: ali je zavolj kupčijstva in obertnijstva v tistim kraji novih somnjev potreba. — Kar prodajo bukev, v bakro, kamen ali les rezanih podob in drugih natisov vtiče, je vposled noviga tiskarniga reda postava na dan prišla, po kteri smejo bukvarji z vsakterimi natisi kupčevati, bukvo-vezi le s šolskimi in molitnimi bukvami in s koledarji (ali pratikami); bukvo-tiskarjem je prisušeno, v svoji zalogi izdane knjige in kamnotise očitno prodajati, spisatelji pa jih smejo prodajati v svojim stanovanji. — C. k. ministerstvo podúka je priporočilo šolskim oblastim vsih dežel, da naj branijo učiteljem in njih pomočnikom pri očitnih plesih godcam biti. — Hudimu vremenu streljati je po vikšim ukazu prepovedano. — Po izvedenji Terzaškiga časnika je bilo do 10. t. m. za oklicano deržavno posojilo že 40 milionov podpisanih. — Ponarejavcev bankovcov se vkljub ojstrim kaznim nikdar ne manjka; pri Dunajskih kasah so že zasačili dva ponarejena bankovca nar novejših goldinarskih, — Nabera rekrutov je sedaj tudi v Dobrovniškem in Koterskim okrožji razpisana, ki sta bila doslej oprostena. — Sedanji knez Černogorski kaznuje ojstro roparje, petero roparjev je bilo unidan s palico tepenih, kar se dosihmal poprej ni nikdar zgodilo. — Ognjena gora v Sicilii Etna je začela unidan spet ognjeno lavo iz sebe metati in jo meče neprenehoma. — V Parizu se sedaj skoraj od nič drugiga ne govori, kakor o potovanju Napoleona po južnih krajih Francoskiga, kjer je nar več nasprotnikov njegovih. — Nar imenitniši Angleški časnik „Times“ in pa vladni Francoski „Moniteur“ se še zmiraj ravsata zastran Napeleona in njegove vlade; angleški mu hudo zabavlja, francoski vladni pa ga zagovarja.